

Література:

1. Котляр М. Данило Галицький: Біографічний нарис / Сер. «Особистість і доба». К. : Альтернативи, 2002. 328 с.
2. Паславський І. Коронація Данила Галицького в контексті політичних і церковних відносин XIII століття; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. Л. : Місіонер, 2003. 111 с.
3. Головка О. Б. Корона Данила Галицького: Волинь і Галичина в державно-політичному розвитку Центрально-Східної Європи раннього та класичного середньовіччя. К. : ВД «Стилос», 2006. 575 с.
4. Котляр М. Ф. Історія дипломатії Південно-Західної Русі ; НАН України. Ін-т історії України. К., 2002. 247 с.
5. Христан, Н. Князь та король Данило Романович в українському інтелектуальному дискурсі Галичини другої половини XIX ст. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. Серія : Історія. 2023. № 57. С. 92–98. DOI: <https://doi.org/10.31861/hj2023.57.92-98>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-618-1-39>

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ТА ПОЛІТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Рихлік В. А.

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних технологій
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Історична пам'ять у сучасному світі виступає не лише культурним або науковим явищем, а й потужним політичним ресурсом. Вона формує ціннісні орієнтири суспільства, визначає соціальні та національні пріоритети, а також впливає на державну політику та зовнішньополітичні рішення. В українському контексті історична пам'ять має особливе значення через складний історичний досвід, що включає періоди колонізації, радянського режиму та сучасної агресії з боку Російської Федерації [1; 2].

Особливий вплив на формування історичної політики справляють зовнішні та внутрішні фактори. До них належать гібридні війни, дезінформаційні кампанії, внутрішньополітичні кризи, процеси

євроінтеграції та демократизації суспільства. У таких умовах історична пам'ять стає інструментом не лише культурного, а й політичного впливу, а політика пам'яті – механізмом забезпечення інформаційної та національної безпеки [2; 4].

В сучасній історіографії історична пам'ять – це сукупність соціальних уявлень, символів, ритуалів і практик, які транслюють минуле в сучасність та формують колективну ідентичність [2, с. 210]. Вона охоплює три основні виміри: культурний, соціальний і політичний. Культурний вимір відображає художні, літературні та музичні репрезентації минулого; соціальний включає колективні традиції, обряди та свята; політичний вимір передбачає державні стратегії управління історичними наративами та символами [3, с. 69].

Політика пам'яті – це система державних і суспільних стратегій, спрямованих на регуляцію історичних наративів і символів минулого, що забезпечує легітимність політичної влади та консолідацію суспільства. В Україні політика пам'яті реалізується через декомунізаційні закони, вшанування національних героїв, освітні програми, комеморативні практики та інформаційні кампанії, спрямовані на протидію дезінформації [4, с. 19].

Особливістю українського контексту є те, що політика пам'яті поєднує внутрішні і зовнішні комунікації, що є важливим у боротьбі з пропагандою Російської Федерації та формуванні стійкого наративу про українську державність.

Історична пам'ять виступає ключовим фактором формування національної ідентичності, дозволяючи суспільству усвідомлювати власні корені та унікальність історичного досвіду. В українській історіографії виділяють декілька моделей пам'яті: радянську, постколоніальну та національно-патріотичну [2; 5].

Після 2013–2014 рр. активізувався процес політичної мобілізації пам'яті. Події Євромайдану та початок російсько-української війни стимулювали появу нових наративів, що підкреслюють героїзм учасників спротиву та цінність свободи. Історична пам'ять у цей період перестає бути лише академічною категорією, а стає політичним ресурсом, здатним впливати на суспільну свідомість і формувати громадську підтримку державних стратегій [6, с. 80].

Політика пам'яті реалізується через поєднання державних заходів, освітніх програм та громадських ініціатив. В Україні після 2014 р. це проявилось у кількох напрямках:

1. Декомунізаційні заходи – перейменування вулиць, демонтаж пам'ятників радянської доби;

2. Створення інституцій пам'яті – Український інститут національної пам'яті;

3. Просвітницькі кампанії та освітні програми для формування критичного мислення [1; 3].

Водночас важливо підтримувати баланс між офіційними нарадами та громадською дискусією, щоб врахувати регіональні й культурні відмінності та зменшити ризик конфлікту пам'ятей [4, с. 22].

У публічному просторі України відображення минулого проявляється через різні комеморативні практики: святкування історичних дат, меморіальні акції, музейні виставки, увічнення пам'яті жертв репресій і воєн. У сучасній Україні ці практики виконують не лише культурну, а й політичну функцію, оскільки консолідують суспільство, формують національний наратив і протидіють дезінформації [3; 4].

Зміни у формі пам'яті сприяють поступовому переходу від корпоративного або локального наративу до широкого суспільного консенсусу, де минуле стає предметом загального громадського обговорення [5, с. 8].

Сучасна політика пам'яті в Україні стикається з низкою серйозних викликів, серед яких особливої уваги заслуговує політизація історичного минулого, що проявляється у різних оцінках ключових подій ХХ століття, зокрема Другої світової війни та Революції Гідності. Водночас активне використання цифрового простору та соціальних медіа підвищує ризик поширення недостовірних або викривлених наративів, що ставить під сумнів достовірність історичного знання та потребує системної державної політики у сфері інформаційної безпеки. Окремим аспектом викликів є необхідність інтеграції міжнародного досвіду, зокрема практик ЄС та НАТО, для ефективного захисту національних історичних наративів, формування критичного мислення громадян та забезпечення стійкого суспільного консенсусу.

Політика пам'яті в сучасній Україні виступає ключовим елементом державної безпеки та зовнішньої комунікації, сприяючи стабільності державних інститутів та формуванню позитивного міжнародного іміджу країни. Історична пам'ять є важливим соціальним і політичним ресурсом, який визначає національну ідентичність та ціннісні орієнтири суспільства [2, с. 217]. Водночас політика пам'яті, як комплекс державних і суспільних стратегій, регулює наративи минулого, забезпечуючи консолідацію суспільства та легітимізацію державних рішень [1, с. 51]. Комеморативні практики, включаючи музеї, меморіальні заходи та святкування історичних дат, відіграють важливу роль у формуванні суспільного діалогу і зміцненні національної солідарності [5, с. 9]. Разом із тим сучасні виклики, пов'язані з політизацією історичного минулого, активним використанням цифрового простору та поширенням дезінформації, вимагають комплексного підходу

та постійного оновлення стратегій політики пам'яті, щоб забезпечити достовірність наративів і стійкість національної ідентичності.

Література:

1. Киридон А. «Історична пам'ять» у просторі політики пам'яті. *Історичні і політологічні дослідження*. Спец. вип. «Політика пам'яті». 2018. С. 45–53.

2. Prylutska L. The «Memory Studies» Development and the Historical Memory Dynamics in Independent Ukraine from the View of the Modern Western Historiography. *East European Historical Bulletin*. 2020. № 15. С. 208–219. DOI: 10.24919/2519-058x.15.204978.

3. Голденштейн К. О. Політика пам'яті як ресурс символічної політики. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія: Політологія*. 2023. № 8. С. 66–71. DOI: 10.31558/2617-0248.2023.8.10.

4. Shapoval Y. Memory Policy and European Integration Aspirations of Ukraine (2014–2019). *Problems of World History*. 2020. № 2(11). С. 7–24. DOI: 10.46869/2707-6776-2020-11-1.

5. Babichev O. Історична пам'ять та війна Росії проти України: проблеми та виклики європейської інтеграції. *Південний архів (історичні науки)*. 2025. № 50. С. 5–10. DOI: 10.32999/ksu2786-5118/2025-50-1.

6. Telehuz I., Telehuz A. Ukrainian identity in time and space: historical memory, interpretation of the past and contemporary challenges of war. *Scientific Papers of Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynskyi State Pedagogical Univ. Series History*. 2025. № 51. С. 79–87. DOI: 10.31652/2411-2143-2025-51-79-87.